

Tạp chí Khoa học Đại học Quốc gia Hà Nội:
Nghiên cứu Chính sách và Quản lý

Website: <https://js.vnu.edu.vn/PaM>

Ứng dụng cách tiếp cận foresight trong xây dựng chính sách quản lý tài nguyên và môi trường của Việt Nam

Hoàng Thanh Hương*

Viện Chiến lược, Chính sách Tài nguyên và Môi trường, 479 Hoàng Quốc Việt, Hà Nội, Việt Nam

Nhận ngày 15 tháng 06 năm 2018

Chỉnh sửa ngày 20 tháng 06 năm 2018; Chấp nhận đăng ngày 25 tháng 06 năm 2018

Tóm tắt: Việt Nam đang phải đối mặt với những vấn đề môi trường và tài nguyên nghiêm trọng đến mức ảnh hưởng trực tiếp tới cộng đồng. Vì vậy, trước bối cảnh như hiện nay, công tác quản lý cần phải có những định hướng trước mắt cũng như dài hạn trong xây dựng chiến lược, chính sách, muốn vậy cần phải làm tốt công tác dự báo. Khác với cách tiếp cận khép kín của dự báo truyền thống, cách tiếp cận dự báo dài hạn (foresight) được xem như là cách thức giao tiếp, trao đổi và thỏa thuận giữa các thành phần khác nhau trong xã hội, từ đó phát hiện ra những giá trị khoa học, kinh tế, văn hóa và xã hội có đóng góp lớn cho xã hội chung trong tương lai, đồng thời tích hợp được trong quá trình dự báo các vấn đề cần thảo luận, đánh giá, phân tích, đề xuất chính sách thành một quá trình tổng hợp, liên ngành. Hiện nay, công tác dự báo chính sách của Việt Nam chưa đạt được hiệu quả mong muốn. Do vậy, đây có thể được coi là cách tiếp cận mới hỗ trợ công tác dự báo trong xây dựng chiến lược ngành tài nguyên và môi trường.

Bài viết tập trung tổng quan một số cách tiếp cận foresight trên thế giới và cố gắng trả lời hai câu hỏi (i) Việc ứng dụng cách tiếp cận này như thế nào trong quá trình xây dựng chiến lược? (ii) và Khả năng ứng dụng trong công tác dự báo xây dựng chiến lược và chính sách ở Việt Nam. Việc giải đáp hai câu hỏi này sẽ đưa ra các đề xuất, khuyến nghị để có thể ứng dụng cách tiếp cận này trong công tác dự báo phục vụ xây dựng chiến lược và chính sách tài nguyên và môi trường của Việt Nam.

Từ khóa: Cách tiếp cận foresight, chiến lược tài nguyên và môi trường ở Việt Nam, phương pháp kịch bản.

1. Tổng quan cách tiếp cận foresight trên thế giới

Dự báo dài hạn theo cách tiếp cận foresight đã được hình thành và phát triển từ những năm

70 của thế kỷ trước, khi mà khủng hoảng kinh tế đang xảy ra mãnh liệt trên quy mô toàn cầu và do đó đòi hỏi các Chính phủ và cả các công ty cần có phương thức mới để định hướng ưu tiên và quy hoạch phát triển tốt hơn. Vì thế, khởi đầu cách tiếp cận dự báo dài hạn theo kiểu foresight cho vấn đề môi trường thường được thấy ở hình thức là tạo dựng chiến lược và quy hoạch đầu tư, phát triển cho những loại công

* ĐT.: 84-983083086.

Email: hthuong@isponre.gov.vn

<https://doi.org/10.25073/2588-1116/vnupam.4141>

nghe thân thiện với môi trường để tham gia giải quyết những vấn đề môi trường cụ thể như công nghệ mới cho xử lý ô nhiễm nước thải, ô nhiễm không khí, công nghệ mới để nâng cao hiệu suất thu hồi năng lượng tái tạo hay phát triển công nghệ mới hạn chế hoặc thay thế năng lượng hóa thạch, cho đến những vấn đề dùng công nghệ mới để giữ được một số nguồn gen đa dạng sinh học đang bị đe dọa mất đi do biến đổi khí hậu,...[1-3]

Gần đây, khi cách tiếp cận foresight cho công nghệ trong lĩnh vực khoa học và công nghệ đã thể hiện tính hữu dụng cao thì một số quốc gia có nền công nghiệp phát triển đã áp dụng cho hình thành và hoạch định chiến lược và chính sách về môi trường và phát triển bền vững. Hay nói cách khác, cách tiếp cận dự báo dài hạn theo kiểu foresight đã được phát triển hơn về lý luận để có thể phân thành loại hình khác nhau thích hợp cho mục đích sử dụng khác nhau [2].

Dù ở loại hình nào, cách tiếp cận này sẽ đưa ra giải pháp đồng bộ các vấn đề trong xã hội như văn hóa, kinh tế, môi trường, xã hội và người dân, đặc biệt là phục vụ giải quyết các vấn đề quản lý vĩ mô, xây dựng chiến lược, tầm nhìn.

Tại khu vực châu Á Thái Bình Dương, hoạt động dự báo này đã hình thành nên các nghiên cứu chung giữa nhiều nước với tổ chức chính là Trung tâm foresight công nghệ của APEC đặt tại Thái Lan được thực hiện trên quy mô Châu Á Thái Bình Dương [1, 2, 4].

Trung tâm APEC về foresight đã tiến hành và xuất bản một số nghiên cứu quy mô quốc tế, ngành, tổ chức hội thảo, đào tạo ngắn hạn, xây dựng trang web và tạo lập được một mạng lưới liên kết quốc tế trong lĩnh vực foresight với mục tiêu “phát triển và phổ biến năng lực foresight khắp các nền kinh tế APEC thông qua các dự án nghiên cứu có sự tham gia của nhiều nền kinh tế thành viên, thông qua các lớp đào tạo, tư vấn và các hoạt động khác”. Trung tâm đã tiến hành dự báo theo cách tiếp cận foresight ở quy mô quốc tế với các chủ đề như “quản lý và cung cấp nước”, “công nghệ phục vụ học hỏi và văn hóa”, “giao thông vận tải bền vững cho

các siêu đô thị APEC”, “trương lai lành mạnh cho các siêu đô thị APEC”, các dự án này đã có 17/21 nền kinh tế APEC tham gia. Đồng thời, Trung tâm đã hỗ trợ các hoạt động về foresight cho các nước Úc, Hồng Kông, Ma lai xia, Hàn Quốc, Phi lip pin và Thái Lan [2- 4].

Đầu những năm 2000, Ủy ban châu Âu đã tiến hành một số hoạt động để thúc đẩy chương trình foresight cho các nước khu vực châu Âu và thành lập một bộ phận chuyên về foresight với chức năng: (i) vai trò đầu não về tư duy (think tank), cung cấp thông tin đầu vào để Ủy ban châu Âu quyết những vấn đề chính sách phát triển; (ii) kết nối và hỗ trợ để hình thành mạng lưới các nước châu Âu trong hoạt động foresight; (iii) hỗ trợ phương pháp luận, đẩy mạnh ứng dụng kết quả và phổ biến về foresight cho các nước châu Âu; (iv) đầu mối cho 8 viện nghiên cứu foresight ở châu Âu.

Các hoạt động về ứng dụng cách tiếp cận foresight ở châu Âu đã góp phần nâng cao nhận thức và sự tham gia của các tầng lớp xã hội vào quá trình xây dựng chính sách, chiến lược của các quốc gia, phối hợp các hoạt động sáng tạo của người dân. Hoạt động foresight đã được sử dụng để xác định các ưu tiên phục vụ xây dựng chiến lược, tạo vị thế cạnh tranh của các quốc gia cũng như của cộng đồng châu Âu trên thế giới [2].

Khu vực châu Mỹ La tinh và Đông Âu đã được Tổ chức UNIDO xây dựng và triển khai một số chương trình đào tạo về ứng dụng dự báo dài hạn (foresight).

Từ việc tổng quan các nghiên cứu ngoài nước có thể thấy hoạt động của cách tiếp cận foresight có một số điểm như sau: (i) Hoạt động ứng dụng cách tiếp cận foresight là một trong những sáng chế nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động dự báo, cụ thể, cách tiếp cận này hỗ trợ quá trình sáng tạo và chuyển giao các ý tưởng lớn và là cách tiếp cận nâng cao hiệu quả hoạt động của con người; (ii) Tuy nhiên, cách tiếp cận này tương đối khó thực hiện vì đây thực chất là một quá trình từ việc phải nắm bắt, quản lý, sử dụng tri thức, đồng thời phải hiểu biết về các động lực và yếu tố bất định chi phối tương

lai nhưng phải đưa ra quyết định trong hiện tại. Hơn nữa, các nghiên cứu quốc tế cũng cảnh báo trong việc áp dụng, học tập kinh nghiệm của các nước vào từng quốc gia là rất phức tạp, không chỉ về mặt kỹ thuật mà bao gồm cả yếu tố kinh tế, văn hóa, xã hội, môi trường, con người; (iii) Tuy kết quả ứng dụng cách tiếp cận foresight sẽ làm giảm nguy cơ những yếu tố bất định (một đặc điểm rất cần quan tâm của mọi chính sách hay chiến lược), nhưng trong quá trình thực hiện vẫn phải thừa nhận các yếu tố bất định, tương lai là khó dự đoán, do vậy cần đưa ra các kịch bản khác nhau về tương lai có thể xảy ra; (iv) Cách tiếp cận foresight không chỉ nâng cao khả năng cung cấp thông tin về tương lai mà còn nâng cao nhận thức về tiềm năng tri thức, từ đó đề xuất các định hướng chiến lược trong tương lai [3].

2. Một số cách tiếp cận foresight ứng dụng trong xây dựng chính sách tài nguyên và môi trường

Nhu cầu dự báo theo cách tiếp cận foresight về môi trường xuất hiện khoảng hai thập kỷ gần đây và đã gia tăng nhanh chóng và phổ biến ở nhiều nước phương Tây. Mục đích chính của việc áp dụng foresight trong xây dựng chính sách môi trường là đạt được các mục tiêu về môi trường, như giảm thiểu phát thải, ngăn ngừa ô nhiễm và làm sạch quá trình công nghiệp hóa. Để thực hiện xây dựng chính sách về môi trường ứng dụng phương pháp foresight, trong quá trình thực hiện sẽ có sự tham gia của chủ thể từ viện nghiên cứu, ngành công nghiệp, các nhóm hoạt động môi trường,... để xây dựng nên chính sách môi trường, cùng phân tích các động lực để thúc đẩy quá trình xây dựng chính sách này trở nên có giá trị và đạt kết quả.

Các nhà nghiên cứu đã sử dụng nhiều phương pháp foresight để xây dựng chính sách môi trường, tuy nhiên phương pháp xây dựng kịch bản và phương pháp điều tra Delphi được sử dụng phổ biến nhất kết hợp với các phương pháp foresight khác [1, 3].

a) *Phương pháp Delphi* được nhà nghiên cứu tương lai người Mỹ Herman và cộng sự đưa ra nhằm lấy ý kiến chuyên gia đối với một chủ đề cụ thể để tìm kiếm sự đồng thuận về một vấn đề có khả năng xảy ra trong tương lai. Phương pháp này được phát triển từ phương pháp dự đoán đối xứng và dự báo tương tác dựa trên bảng trả lời câu hỏi của các chuyên gia [5].

Trong phương pháp này, các chuyên gia tạo thành nhóm và trả lời bảng câu hỏi trong hai hoặc nhiều vòng hơn. Sau mỗi vòng, người hỗ trợ cung cấp bản tóm tắt bất kỳ các dự đoán của các chuyên gia từ vòng trước cũng như lý do tại sao họ đưa ra để hỗ trợ cho lựa chọn của mình. Vì vậy, các chuyên gia được khuyến khích xem lại câu hỏi và cân nhắc phản hồi của thành viên khác trong bảng trả lời của mình. Người ta tin rằng thông qua quy trình này, câu trả lời sẽ giảm xuống và nhóm chuyên gia hy vọng sẽ tiệm cận đến câu hỏi đúng. Quy trình kết thúc sau khi một tham số được định nghĩa (như số vòng, tính ổn định của kết quả, đạt được đồng thuận) và điểm trung bình ở vòng cuối cùng xác định kết quả.

Phương pháp Delphi đặc biệt phát huy tác dụng trong việc dự đoán những vấn đề cụ thể trong tương lai. Đồng thời, ứng dụng của Phương pháp Delphi là tạo điều kiện để đạt đến sự đồng thuận nhóm và giúp tạo ra những ý tưởng sáng tạo.

Phương pháp Delphi được áp dụng cho các vấn đề về môi trường và tài nguyên thiên nhiên. Một trong những ứng dụng sớm nhất là một nghiên cứu năm 1974 "Môi trường giải trí tương lai". Đây là một nghiên cứu sâu và toàn diện, các nhà nghiên cứu đưa ra dự báo cho 125 sự kiện tương lai có thể xảy ra trong năm lĩnh vực chính: quản lý tài nguyên thiên nhiên, quản lý giải trí hoang dã, ô nhiễm, dân số, giải trí và môi trường đô thị [5, 6].

b) *Phương pháp xây dựng kịch bản*: được tình báo quân đội Hoa Kỳ sử dụng và được phát triển bởi nhà nghiên cứu tương lai người Mỹ Peter Schartz đưa ra từ những năm đầu thập kỷ 90 của thế kỷ XX. Theo Peter Schartz "Kịch bản là phương pháp nhằm tổ chức sắp xếp các

khái niệm của ai đó về các tương lai khác nhau có thể diễn ra mà các quyết định hôm nay phải tính đến. Các sự kiện tương lai trong kịch bản thể hiện các chiều hướng diễn biến khác nhau” [7].

Không như các phương pháp nghiên cứu foresight khác, phương pháp xây dựng kịch bản ngày càng được áp dụng cho các vấn đề môi trường trong những năm gần đây. Phương pháp này cung cấp kiến thức rộng rãi về thực tiễn áp dụng cho các vấn đề môi trường và các vấn đề khác, bao gồm các hướng dẫn phương pháp luận của phương pháp xây dựng kịch bản, những bất lợi trong hiện tại và cách giải quyết với các tình huống bất ngờ có thể xảy ra.

Ngoài các ứng dụng của phương pháp xây dựng kịch bản dựa trên chuyên gia đánh giá các vấn đề môi trường trên quy mô toàn cầu, phương pháp kịch bản còn được sử dụng trên quy mô địa phương và khu vực. Ví dụ, nhà nghiên cứu Evans năm 2010 đã mô tả ứng dụng và đánh giá phân tích kịch bản có sự tham gia trong cộng đồng rừng ở Bolivia và Việt Nam. Nghiên cứu này của Trung tâm Nghiên cứu Lâm nghiệp Quốc tế giúp các quốc gia có rừng lên kế hoạch cho tương lai và cải thiện sự tham gia của cộng đồng dân cư vùng có rừng tham gia vào các quyết định về môi trường sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến họ [8, 9].

Phương pháp xây dựng kịch bản tạo ra cách nhìn sâu sắc và toàn diện về chính sách biến đổi khí hậu. Ví dụ, nhà nghiên cứu Parson năm 2007 đã đưa ra bài học về chính sách quan trọng nhất như sau: (i) các kịch bản về phát thải cho thấy trong tương lai dài hạn có thể giảm bằng nhiều cách khác nhau theo thời gian; (ii) các kịch bản giả định trong tương lai nguồn phát thải từ công nghệ và các nguồn năng lượng được tạo ra tương đương từ các ngành kinh tế và con người; và (iii) kịch bản đưa ra các nhà hoạch định chính sách kết hợp các điều kiện thị trường kinh tế - xã hội và năng lượng cũng có thể dẫn đến phát thải tương đương. Tuy nhiên, các phân tích về phương pháp kịch bản như trên hiện nhận được nhiều sự chỉ trích và gây tranh cãi. Tuy nhiên phương pháp tiếp cận mới đã tạo

ra các kịch bản biến đổi khí hậu cần phải giải quyết [10].

Nhìn chung, phương pháp xây dựng kịch bản hữu ích đối với các phân tích tương lai hợp lý ở quy mô toàn cầu. Để áp dụng ở quy mô khu vực và vùng cần được nghiên cứu và đánh giá, kiểm chứng. Ngoài ra, sự tương tác giữa với các nhà hoạch định chính sách và các ngành khoa học là yếu tố quan trọng trong phương pháp xây dựng kịch bản để hỗ trợ việc xây dựng chính sách và đưa ra quyết định [11].

c) Một số phương pháp khác

Phương pháp Phân tích tác động xu hướng (trend impact analysis) là công tác dự báo xem xét nguyên nhân, bản chất, tác động, khả năng và tốc độ xảy ra của một vấn đề thay đổi. Một số xu hướng có thể đoán trước được như bùng nổ dân số toàn cầu nhưng một số vấn đề ngoại suy có xu hướng thay đổi theo thời gian. Phân tích tác động xu hướng nhìn nhận, rà soát các khả năng có thể xảy ra đi chệch ra khỏi quy tắc ban đầu. Phương pháp này thường được ứng dụng trong công tác dự báo; xây dựng Kế hoạch dự phòng; Phân tích lựa chọn các chính sách; Đánh giá tác động chính sách; Lập kế hoạch chiến lược và thường được kết hợp với Phương pháp xây dựng kịch bản [6, 12].

Phương pháp phân tích các động lực (Driver analysis)

Các động lực là các vấn đề cơ bản hay xu hướng tương đồng và góp phần “đẩy mạnh” những thay đổi trong tương lai. Các động lực ở cấp độ cao bao hàm các vấn đề như toàn cầu hóa, thay đổi trong bối cảnh hay công nghệ. Phương pháp này thường được sử dụng rất hiệu quả trong các nhiệm vụ làm việc theo nhóm, đòi hỏi sự sáng tạo, đồng thời cách tiếp cận này sẽ tạo điều kiện cho các nhóm làm việc kiểm tra, phân biệt các giả định đưa ra cũng như khuyến khích trao đổi các ý kiến, ý tưởng. Phương pháp này cũng thường được kết hợp với phương pháp xây dựng kịch bản.

Các phương pháp và cách tiếp cận về tương lai hoàn toàn có thể ứng dụng trong xây dựng chiến lược, chính sách, đặc biệt trong lĩnh vực xây dựng chính sách môi trường. Các vấn đề về

môi trường cần phải có cách nhìn dài hạn cùng với các yếu tố bất định có thể xảy ra, do vậy phải có “tầm nhìn vượt xa hiện tại”, tuy nhiên “cách nhìn” này thường bị hạn chế bởi quy mô. Các nghiên cứu tương lai sẽ thúc đẩy mở rộng quy mô trong các nghiên cứu về hệ thống sinh thái xã hội. Thực tế các nghiên cứu này đã được đề xuất bởi các nhà chiến lược doanh nghiệp, quân sự và tình báo, những người đã đóng một vai trò quan trọng trong phát triển và ứng dụng các phương pháp nghiên cứu tương lai. Để xây dựng nên các hệ thống sinh thái xã hội bền vững cần thiết có các cuộc trao đổi liên tục về tương lai cũng như ứng dụng các phương pháp nghiên cứu tương lai phù hợp [6, 12].

Dù sẽ có những khó khăn, vướng mắc khi áp dụng một phương pháp mới, tuy nhiên, với những đặc điểm nổi trội như phân tích nêu trên, cách tiếp cận này đã được nhiều quốc gia sử dụng như một phương pháp dự báo mới mang tính đột phá và được áp dụng ở nhiều quy mô cũng như mức độ khác nhau và có thể sẽ là một phương pháp bổ sung hữu ích giúp Việt Nam xây dựng chiến lược và chính sách hiệu quả trong ngành tài nguyên và môi trường [3].

3. Khả năng ứng dụng cách tiếp cận foresight trong xây dựng chiến lược và chính sách tài nguyên và môi trường ở Việt Nam

Hiện nay ở Việt Nam, các mô hình dự báo đã được áp dụng trong các lĩnh vực tài nguyên và môi trường. Mỗi lĩnh vực đặc thù đều áp dụng những công cụ hoặc mô hình riêng, đáp ứng những yêu cầu cụ thể, những mô hình này chủ yếu chỉ áp dụng cho chuyên môn sâu.

Trong lĩnh vực xây dựng chiến lược, hoạch định chính sách tài nguyên và môi trường, đã có một số mô hình dự báo được áp dụng trong nghiên cứu như: (i) Mô hình Input-Output môi trường (Input-Output Environment models) để đánh giá định lượng giữa tăng trưởng kinh tế và biến động môi trường; (ii) Mô hình kinh tế lượng vĩ mô (VN-MACRO) được Trung tâm Thông tin và Dự báo Kinh tế Xã hội Quốc gia xây dựng để đánh giá tác động của chính sách

vĩ mô và môi trường bên ngoài cũng như dự báo ngắn hạn và trung hạn; (iii) Mô hình MESSAGE (đã được liên minh châu Âu áp dụng) có thể áp dụng trong việc dự báo các tác động môi trường của các chiến lược năng lượng thay thế. Kết quả của mô hình là cơ sở để đưa ra các chính sách quản lý môi trường phù hợp vì thường khi những tác động môi trường đã xảy ra thì các biện pháp khắc phục rất tốn kém và khó đảo ngược được những tác động môi trường đó. Ví dụ, việc biến đổi đổi khí hậu được xem là hậu quả của việc phát thải khí nhà kính trong quá khứ và hiện nay cả thế giới đang nỗ lực để giảm bớt lượng khí thải nhưng điều này không dễ dàng và tác động của biến đổi khí hậu toàn cầu ngày càng rõ ràng hơn; (iv) Một số mô hình về chuyển đổi mục đích sử dụng đất (mô hình CLUE, mô hình LLN của châu Âu) trong nghiên cứu biến động sử dụng đất và ảnh hưởng của việc chuyển đổi mục đích sử dụng đất đến môi trường, hệ sinh thái và cảnh quan chung; (v) Ứng dụng phương pháp điều tra Delphi có xét đến môi trường xã hội và thể chế của Việt Nam. Hiện nay, phương pháp này đã có áp dụng ở Việt Nam nhưng quy trình thực hiện thường không thống nhất và các bước không thực hiện một cách đầy đủ [13, 14].

Tuy nhiên, các phương pháp áp dụng trong lĩnh vực tài nguyên và môi trường, đặc biệt trong nghiên cứu xây dựng chiến lược, chính sách chưa nhiều, các phương pháp áp dụng còn đơn giản, chưa cập nhật các phương pháp trên thế giới áp dụng, chưa kết hợp nhiều phương pháp trong quá trình thực hiện. Các phương pháp định lượng chưa kết hợp với với các phương pháp định tính. Một số phương pháp đã áp dụng nhưng mới chỉ là thử nghiệm, chưa được đánh giá, phát triển để triển khai rộng rãi. Chưa có nghiên cứu để lựa chọn phương pháp dự báo phải phù hợp với nội dung, việc này rất quan trọng, tránh việc áp dụng không phù hợp và lãng phí khi thực hiện [3].

Quá trình thực hiện dự báo chưa kết hợp các bên trong xã hội cũng tham gia, chưa có đội ngũ chuyên gia phù hợp, những người thực hiện công tác dự báo chưa được đào tạo chuyên sâu về phương pháp luận, kỹ thuật thực hiện và

thậm chí chưa được đào tạo về kỹ năng phân tích, xử lý thông tin đặc biệt đối với đánh giá kết quả dự báo.

4. Một số đề xuất

Từ tổng quan một số phương pháp foresight trên thế giới cũng như đánh giá khả năng ứng dụng tại Việt Nam, bài viết đưa ra một số đề xuất như sau:

a) Đề xuất ứng dụng phương pháp kịch bản, phương pháp này giúp cho các chiến lược gia dự báo nhiều tương lai có thể chứ không chỉ dự báo một tương lai duy nhất. Với mục tiêu nghiên cứu và thử nghiệm áp dụng trong chính sách tài nguyên và môi trường, cách tiếp cận và phương pháp nào đơn giản nhất sẽ được ưu tiên lựa chọn áp dụng. Trong các phương pháp và kỹ thuật áp dụng theo cách tiếp cận foresight, phương pháp xây dựng các kịch bản có khả năng áp dụng vì phương pháp này không yêu cầu quá cụ thể, tỉ mỉ về phương pháp, thời gian tiến hành không kéo dài, không tốn kém về kinh phí.

Vấn đề tài nguyên và môi trường ngày nay diễn ra trên phạm vi rộng lớn với nhiều yếu tố khó xác định và bất ngờ xảy ra, khó dự báo, đặc biệt trong xây dựng chính sách. Với lĩnh vực này, các phương pháp đang áp dụng trong chính sách tài nguyên và môi trường hiện nay có thể không còn phù hợp, đặc biệt là các phương pháp ngoại suy, phương pháp định tính. Theo kinh nghiệm của các nước đi trước đã thực hiện, phương pháp xây dựng kịch bản với có thể phù hợp với việc nghiên cứu xây dựng chính sách tài nguyên và môi trường trong điều kiện bất định, khó lường đang diễn ra ngày nay trên quy mô quốc gia và toàn cầu. Phương pháp này với hai yếu tố chính là các động lực chi phối các lĩnh vực trong quá trình xây dựng kịch bản và đưa ra các giải pháp giải quyết các bất ổn sẽ được thảo luận trước khi đưa ra các kịch bản đề xuất. Phương pháp này có thể tạo ra thay đổi lớn trong tư duy làm chính sách, chiến lược và kế hoạch hành động của Việt Nam nói chung cũng như trong chính sách tài nguyên và môi trường nói riêng, cũng như phù hợp với tính

chất phức tạp và khó lường của quá trình toàn cầu hoá.

Phương pháp kịch bản là một cách tiếp cận nhằm gắn kết các thành phần khác nhau trong xã hội, đây là điểm yếu của hầu hết các nước đang phát triển bao gồm cả Việt Nam còn kém nhiều về các năng lực và không mạnh trong các mối liên kết xã hội. Thực hiện cách tiếp cận này ngay từ đầu sẽ thu hút được các thành phần xã hội được tham gia, hơn nữa, tạo được kênh đối thoại giữa người dân và cơ quan quản lý nhà nước, các bộ, ngành cùng tham gia, do vậy, tránh được bức xúc trong xã hội.

Tuy nhiên, việc sử dụng các phương pháp Foresight và kinh nghiệm áp dụng cách tiếp cận Foresight trong xây dựng chiến lược, chính sách tại một số quốc gia cho thấy, không thể có một quy trình chung hay phương pháp duy nhất nào có thể áp dụng cho tất cả các nước mà phải tùy thuộc vào hoàn cảnh cụ thể của mỗi quốc gia, như: sự phát triển của nền kinh tế, cơ chế kinh tế, các điều kiện lịch sử, văn hóa, trình độ khoa học và công nghệ, số lượng chuyên gia, tài chính có thể huy động. Do vậy, từng quốc gia sẽ đặt ra các vấn đề cụ thể và lĩnh vực để thực hiện các phương pháp Foresight, lựa chọn phương pháp, quy mô tổ chức thực hiện cũng như lựa chọn quy trình phù hợp. Qua các nội dung trên, nghiên cứu cho rằng Foresight môi trường ở Việt Nam nên và cần thiết áp dụng phương pháp xây dựng kịch bản.

Để áp dụng phương pháp xây dựng kịch bản cho foresight môi trường ở Việt Nam cần 2 điều kiện sau: Thứ nhất, xây dựng chính sách môi trường ở quy mô quốc gia được hiểu là ở tầm chiến lược hay quy hoạch môi trường, luôn có tầm quan trọng và mang tính phức tạp đa ngành, có tác động sâu rộng tới phát triển kinh tế xã hội. Do đó, cần được công nhận và được tạo cơ chế hay khuôn khổ triển khai thực hiện Foresight phù hợp - ở quy mô quốc gia; Thứ hai, có cơ chế hay khung để các tác nhân phối hợp thảo luận, tranh luận xây dựng kịch bản

Để thực hiện, cơ quan quản lý nhà nước chuyên ngành - Bộ Tài nguyên và Môi trường - phải có một tổ chức đầu mối thực hiện

Foresight Môi trường (với phương pháp xây dựng kịch bản kết hợp với một số phương pháp khác) như là tham vấn cho quá trình xây dựng và soạn thảo chính sách môi trường.

Trung tâm hay tổ chức thực hiện Foresight (phương pháp kịch bản) có thể là Viện Chiến lược, chính sách tài nguyên và môi trường và phải có chuyên gia đủ năng lực, đặc biệt là chuyên gia điều phối Moderator trong quá trình xây dựng kịch bản. Do vậy cần có hợp tác và hỗ trợ năng lực từ các tổ chức trong nước và quốc tế có kinh nghiệm về Foresight môi trường.

b) Một số đề xuất khác:

Tăng cường nguồn nhân lực có chuyên môn trong việc ứng dụng các phương pháp foresight trong dự báo lĩnh vực tài nguyên và môi trường;

Hệ thống hóa, thống kê các nguồn dữ liệu về kinh tế, xã hội, văn hóa kết hợp với môi trường;

Xây dựng cơ chế phối hợp giữa các thành phần khác nhau trong xã hội với các nhà quản lý, hoạch định chính sách, các nhà nghiên cứu, xây dựng dự báo;

Nghiên cứu thúc đẩy sự phát triển các vấn đề khoa học mới như các phương pháp đi kèm.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Văn Thu (2001) Một số vấn đề ứng dụng cách tiếp cận foresight ở Việt Nam, Viện Chiến lược và Chính sách KH&CN.
- [2] Nguyễn Mạnh Quân (2013) Vận dụng cách tiếp cận Technology Foresight (Nhìn trước công nghệ) trong lựa chọn các hướng ưu tiên KH&CN ở Việt Nam: trường hợp ngành chế biến thực phẩm.
- [3] Hoàng Thanh Hương (2018) Báo cáo tổng hợp nhiệm vụ “Nghiên cứu ứng dụng dự báo dài hạn (foresight) trong xây dựng chiến lược, chính sách quản lý tài nguyên và môi trường của Việt Nam”.
- [4] Prof. Greg Tegart (2001) The current state of foresight studies, The APEC Center for Technology Foresight.
- [5] Thodore Jay Gordon (1994) The Delphi method. 5
- [6] UNDP (2014) Foresight the Manual.
- [7] Peter Schwartz (2008) Idea: Succession planning; Peter Schwartz (2008) Scenario planning: The next big surprise.
- [8] Kristen Evans, Wil de Jong and Peter Cronkleton (2008) Future scenarios as a tool for collaboration in forest communities. VOL.1/N^o2.
- [9] Wollenberg E., D. Edmunds and L. Buck. (2000) Anticipation change scenarios as a tool for adaptive forest management. Bogor, Indonesia. Center for International Forestry Research.
- [10] Richard H. Moss et. al (2010) The next generation of scenarios for climate change research and assessment (Nature 463, 747-756, Feb 11).
- [11] Nakicenovic, N., Kolp, P., Riahi, K., Kainuma, M., Hanaoka, T. (2006) Assessment of emission scenarios revisited. Environmental Economics and Policy Studies 7 (3), 137-173.
- [12] UNIDO (2004) Text Book - Foresight Methodologies, Training Module 2.
- [13] Nguyễn Sỹ Linh (2011) Nghiên cứu cơ sở khoa học cho việc dự báo biến động tài nguyên và cung – cầu tài nguyên phục vụ phát triển kinh tế xã hội, Báo cáo tổng hợp của Nhiệm vụ khoa học và công nghệ cấp cơ sở, Viện Chiến lược, Chính sách tài nguyên và môi trường.
- [14] Nguyễn Trần Dương, Nguyễn Quang Thái, Trần Trọng Khuê, Bùi Trinh (2005) Áp dụng mô hình I-O môi trường trong hoạch định chiến lược và quy hoạch phát triển bền vững tại Việt Nam.

Foresight Approach in Developing Strategies and Policies for Natural Resources and Environment Management in Vietnam

Hoang Thanh Huong

*Institute of Strategy and Policy on Natural Resources and Environment,
479 Hoang Quoc Viet, Hanoi, Vietnam*

Abstract: Vietnam is facing serious environmental and resource issues that directly affect the community. Therefore, in the current context, management must have immediate and long-term orientations in the formulation of strategies and policies; therefore, we need to do well the forecasting work. In contrast to the closed approach of traditional forecasting, the foresight approach is seen as a new way of communicating, exchanging and negotiating among different parts of society, thereby discovering scientific, economic, cultural and social values for contributing to the future society, while integrating the issues to be discussed, evaluated and analyzed in the process of forecasting. As the Vietnamese policy has not achieved the desired effect, the foresight approach can be considered as a new method of forecasting in the development of the natural resources and environment sector's strategies. Specifically, by reviewing some of the world's major foresight approaches, the paper attempts to answer two questions: (i) How is this approach to be used in the development of the strategy? (ii) To what extent can this approach be applied in forecasting strategy and policy formulation in Vietnam? Based on the answers to these questions, the paper provides recommendations for applying this approach in the development of strategies and policies on natural resources and the environment in Vietnam.

Keywords: Foresight, environmental foresight in Vietnam, scenarios method.